

Dárdai Zsuzsa

„ÉN NEM LENNI INDIÁN...”

Jorge Manzano, Jorge Muniz-Gomez, Daniel Hill és Timothy Hill, fiatalok, barátok, filmeznek, és Torontóban élnek: chileiként a két Jorge, mohikán őslakosként Timothy, negyedíziglen fehér kanadaiaként Daniel. A 6. Mediawave-re meghívott vendégként, illetve az „Álmok városa” című rövidfilm rendezőjeként, producereként és színészeként érkeztek.

JORGE MANZANO (huszonhét éves, az „Álmok városa” rendezője, a Nepanta filmstúdió megalapítója, producer, író)

– A programfüzetben latin-amerikaiaként vagytok bemutatva, mit szóltok ehhez?

– Latin-Amerika gyűjtőfogalom: Bolívia, Chile, Peru vagy Argentína között súlyos ellentétek húzódnak, ezek az országok társadalmilag és kulturálisan igen eltérő utakon járnak. A legnagyobb sértésnek számít egy argentint „lechileizni”, mert Chilében és Peruban az indián lakosok száma sokkal magasabb, meghatározóbb, mint Argentínában. De ez vice versa is érvényes. Csak Torontóban, a sok latin-amerikai bevándorlót összehozza a közös spanyol nyelv, a zene, a tánc, a foci, amiért együtt rajongunk, és amiért a kanadaiak nem rajonganak.

– Az „Álmok városá”-ban egy amerikai őslakó, Marcel Commanda költő, performer - kábítószerrel, alkohollal, börtönnel terhelt – tragikus sorsára fűzted fel mondandódat...

– Én is Torontóban élek, ott, ahol Marcel élt, nekem is sötét a bőröm, mint neki, a faji megkülönböztetések ugyanúgy érnek engem is, mint őt érték, nem volt nehéz azonosulnom a sorsával. Annak ellenére, hogy az én tapasztalataim nem olyan kemények, mint amilyenek az övéi voltak. A különbség köztünk a harc nem megválasztásában van. Az én szüleim baloldali szocialisták voltak Allende kormányzása idején, s amikor Pinochet 1973-ban a rendszert katonai puccsal megdöntötte, elhagyták Chilét. Az ő számukra a fegyver, a harc volt a perspektíva. Marcel számára a nyers brutalitás, a fizikai erő, az ököljog. Én a szüleimtől rám hagyományozott politikai vértezetrel és a filmkészítéssel harcolok. A filmet alkalmas követítőeszköznek tartom a mindennapi élet küzdelmeinek, az azonoságtudatnak, és a saját hovatartozásunkat viselő büszkeség kifejezéséhez.

– Azt gondoltam, Toronto multikulturális világában nincs szükség direkt önvédelemre.

– Annak ellenére, hogy én egyetemet végeztem – e miatt bizonyos fokig kivételes helyzetben vagyok –, a faji megkülönböztetéssel nap mint nap meg kell küzdenem. Számtalanszor előfordul, hogy amikor Dániellel bemelegyünk egy filmmel kapcsolatos hivatalos helyre intézkedni, őt nézik producernek, engem pedig az asszisztensnek, és nemcsak a fehérek, a saját fajtám is. Sokan azt hiszik, Dániel magasabb társadalmi „rangban” van, mert fehér, el kell magyaráznunk, hogy nincs közöttünk különbség, és

én vagyok a rendező. Ha egy fekete és egy fehér bőrű ember egymás mellett áll, és megkérdezik az embereket, vajon melyikük az ügyvéd, szemrebbenés nélkül a fehérre mutatnak. Ha azt a kérdést teszik fel, melyikük a kábítószerek-kereskedő, biztos, hogy a feketét választják. Ezek a sztereotípiák Kanadában is élnek. Ezért fordulhat elő, hogy a rendőrség letartóztathat és megölhet feketéket, színésbőrűeket, minden további következmény nélkül.

– Vannak emberjogi szervezetek?

– Van egy kulturális központ a csak spanyolul beszélők részére, ahol felvilágosítják a bevándorlókat jogaikról. Erre nagy szükségük van, mert könnyen előfordul, hogy visszaélve tudatlanságukkal kihasználják – mondjuk hét napot át éhbérért dolgoztatják – őket.

JORGE MUNIZ-GOMEZ (huszonnégy éves, újságíró)

– Jorge, te nem régen érkezted Torontóba, könnyen kaptál bevándorlási engedélyt?

– A bevándorlási törvények eléggé szigorúak, általában azokat kedvezményezik, akik angolul vagy franciául beszélnek, mostanában pedig főleg az Európából jövőket fogadják. De mindenekelőtt le kell fizetni a fejkvótát, ezer dollárt, hogy egyáltalán elindulhasson a bevándorlási procedura.

Én Chilében születtem, ott jártam gimnáziumba és egyetemre, majd Peruban és Kubában tanultam egy rövid ideig. Amikor két évvel ezelőtt Kanadába érkeztem, még nem beszéltem az angol nyelvet. Anyyira új volt számomra minden, mintha egy új földrészre kerültem volna. Tudom, meg kell tanulnom a kultúrájukat, alkalmazkodnom kell hozzá, ugyanakkor nem vagyok hajlandó lemondani az enyémről, én Kanadában is chilei vagyok.

JORGE MANZANO

– A filmben megismert ember sorsa nem mutat semmi reményt, kiutat a jövőre nézve. Marcel negyvenkét éves korában, a születésnapja utáni reggel hepatitisben meghalt, egyik lánya börtönben, másik az utcán strichel. Marcel kábítószeres és alkoholista volt, a lányai is azok.

– Marcel nemcsak alkoholistaaként jelenik meg, hanem olyan emberi lényként is, aki gyönyörűen beszél problémáiról. Megpróbálja átadni szomorú tapasztalataiból merített tudását, figyelmeztetni a jövő generációját és az öregeket, hogy változtassanak életükön. A film reppel végződik:

*Nagyanyám, nagyapám, apám, anyám,
idehívlak titeket, erre a helyre,
ahol lakom, ahol élek.*

*Az arcotok örökre elveszett,
beborítja az álmok óceánja.
Hozzátok a játékokat,
hozzátok a sátrakat,
szökjetelek a partokhoz,*

folyik a véretek.

*Ez a város,
ez a hely,
ami a balparton van,
az Álmok városa
„Bi Jon Meh Maun Pil”.*

TIMOTHY HILL (*huszonöt éves, mohikán színész, rendező, író, díszlettervező, az Arts AlterNative színházi csoport meg-
alapítója*)

– *A te színházi csoportod a sebek begyógyításának más formájával próbálkozik.*

– Három évvel ezelőtt hatan hoztuk létre az Arts AlterNative-ot, de ha sokszereplős a darab, szólunk barátainknak, és besegítenek. Felkérésre készítünk előadásokat. A rezervátumban – amelyet a mai időkben egyfajta faluközösségként kell elképzelni, ahol nem kötelező laknunk, bár a népcsoportok általában együtt maradnak – visszatérő probléma az alkoholizmus, a kábítószeresítés, az öngyilkosság, az előítéletek. A törzs vezetői megkérnek bennünket, hogy egy-egy problémás szituációt jelenítsünk meg a helyszínen. Tanító, oktató, nevelő színházat csinálunk. A hírünk sajról-szájra terjed, megbíznak bennünket, hívnak.

– *A művészet, mint misszió.*

– Igen, azt gondolom, a művészet a legalkalmasabb az érzelmek kifejezésére. A művészetet keresztül próbálom mozgásba hozni, erősíteni, bátorítani a kreativitás, kapcsolatteremtés, „gyógyítás” és a cselekvőképesség szellemét.

– *Kik finanszírozzák az Art AlterNative-ot?*

– Az együttes tagjai. Többnyire otthon próbálunk, és az előadások vagy egy rezervátumban, vagy a torontói bennszülött kulturális központban kerülnek bemutatásra.

– *Tim, mi itt Magyarországon jól tudjuk, hogy nem szabad „négerezni”, ezzel szemben az „indian” szó nekünk mindig valami szépet, tisztát, vonzót jelentett. Nektek fáj, ha „indianak” neveznek benneteket?*

– Egyetlen „indianként” ismert nép sem nevezné magát így, mert mi nem Indiából valók vagyunk. Az Amerikába érkező első fehér emberek – Kolombusz Kristóf vezetésével – kezdtek az itt élő őslakókat indiánoknak nevezni. De az őslakók vagy bennszülöttek minden egyes csoportjának saját neve van, és ezek a népcsoportok éppen úgy különböznek egymástól nyelvben, kultúrában és minden egyébben, mint ahogy a Jorge által jelzett latin-amerikai országok népei. Az én népem *mohikánként* ismert a köztudatban, bár én szívesebben hívom magam a mi nyelvünk kifejezése szerint *kanienkahának*, amit az angolok „People of the Flint”-ként a „tűzkő népének” fordítanak. Ugyanakkor *hodenashonee*, azaz *Iroquas* is vagyok, amit az angolok „Longhouse People”-nek neveznek, mivel mi már nagyon régóta hosszú házakban élünk sátrak helyett.

Kanadában – és az Egyesült Államokban is – minden őslakó népcsoport harcol a saját nevéhez való jogáért. A

kisebbségi gondok esetünkben is identitás-problémákra vezethetők vissza. Én Buffalóban születtem, New Yorkhoz közel, egy rezervátumban. Tizenkét éves voltam, amikor elköltözünk Kanadába a Hat Nemzetek Államszövetségébe. Ez a hely mintegy másfél órányi vonatútra van Torontótól. Ott végeztem az iskoláimat, a kilencvenes évek elején költöztem Torontóba. Bennem is keveredik az amerikai és a mohikán identitás. Én is átélem azt a kettősséget, milyen egyszerre élni a modern kanadai és a tradicionális törzsi kultúrában. Ez az ellentmondás engem is feszeget belülről. Szerintem az őslakók súlyos szocializációs problémáinak oka a történelemben gyökerezik. Ezek a népcsoportok a hosszú kolonizáció során elveszítették önbecsülésüket, amit nagyon nehéz újra megtalálni.

DANIEL HILL (*huszonhét éves, az „Álmok városa” társrendezője, a Nepanta Filmstúdió alapító tagja*)

– *Daniel, kis közösségekben pillanatnyilag te vagy kisebbségben, ez a relativitás...*

– Én is későn jöttem rá, hogy amit az iskolában tanultam az indiánokról, az merő hazugság. Hogy történelmüket a fehérek eskábálták össze. A franciák vagy spanyolok által megírt krónikákban az indiánok vad emberek, ez a kép ette bele magát a filmekbe, regényekbe.

Mivel én a kanadai társadalomban fehér emberként élek, a megkülönböztetést nem érzékelem úgy, mint a barátaim, ezért nem is harcolok ellene annyira szenvedélyesen. De nekem is vannak hasonló élményeim, mert a családom tagjai munkás emberek, így a törvényben kinyilvánított jogegyenlőség ellenére, a lehetőségeim behatároltabbak. Szerencsére én tanulhattam, kinyílt előttem a világ, ellentétben a nagy átlaggal, akiknek szinte egyetlen információ-forrásuk van: a manipulált televízió, amely szappanoperákkal tömi tele a fejüket. A Kanadában élő kisebbségi csoportokban is vannak olyan emberek, akik nincsenek tisztában saját kultúrájukkal, nem tudják, honnét jöttek, mi folyik körülöttük, ugyanakkor az úgynevezett fehér, domináns kultúrában is akadnak olyanok, akik tisztában vannak azzal, mi a társadalom felosztása. Én, a barátaimmal közösen, a filmen keresztül szeretném felvenni a harcot az általános nemtudás, a félreértések és az előítéletek ellen. Teljesen mindegy, hogy milyen háttérünk van, ez a mi közös célunk.

Timothy Hill, Jorge Manzano, Daniel Hill (Zátonyi Tibor felvétele)